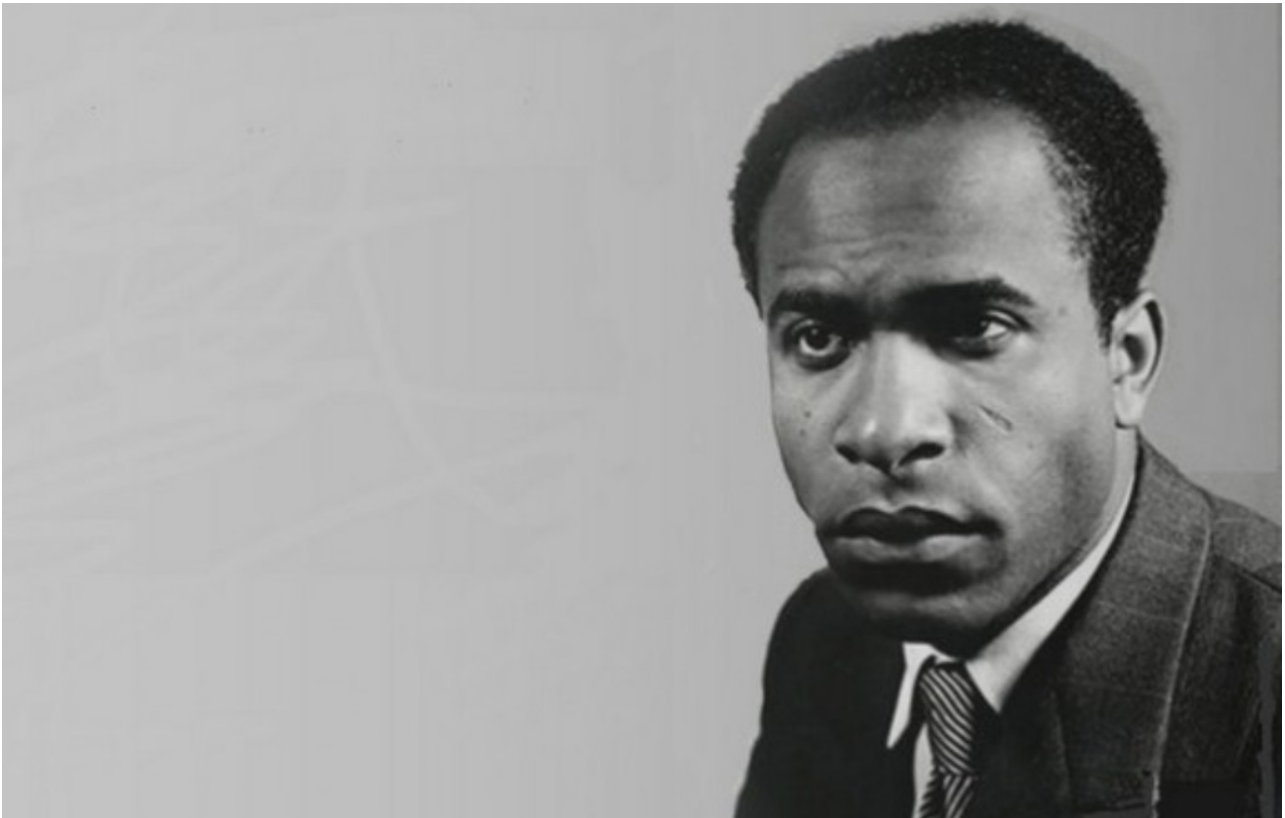


Hamza Hamouchenne: Frantz Fanons tänkande är fortfarande levande i Algeriets frihetskamp

[Ur [Jacobin magazine](#), 6 december 2021. Hamza Hamouchene är en algerisk forskare och aktivist bosatt i London. Han är grundare av Kampanjen för solidaritet med Algeriet och miljö rättvisa för Nordafrika, och arbetar för närvarande som samordnare av *Transnational Institutes* program för Nordafrika. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Frantz Fanon dog för 60 år sedan. Under sitt sista decennium var han djupt indragen i Algeriets antikoloniala kamp – och lärdomarna därifrån kan än idag användas under landets kamp mot diktaturen.



Den radikale intellektuelle revolutionären Frantz Fanon skrev om den algeriska revolutionen mot den franska kolonialismen och var hängiven landets befrielse. (Foto från Verso Books)

”Den djupgående, verkliga revolutionen har, just för att den förändrar människan och förnyar samhället, nått ett avancerat skede. Det syre som skapar och formar en ny mänsklighet – även detta är den algeriska revolutionen.” Med dessa ord talade Frantz Fanon om Algeriets antikoloniala kamp på 1950-talet. Men han kunde med lätthet ha sagt samma sak om det folkliga uppror som under de senaste 3 åren har haft landet i sitt grepp.

Fanon (1925-1961) föddes i Martinique men valde att bli algerier, och skrev om den algeriska revolutionen mot den franska kolonialismen och sina egna erfarenheter på den afrikanska konti-

zenten. Han var en radikal intellektuell och revolutionär och hängiven sitt adoptivlands nationella befrielse, och hans omdanande tankar kom att inspirera panafrikanism, Svarta pantrarna och den antikoloniala kampen i hela världen.

I *Jordens fördömda* skrev Fanon att ”Varje generation måste själv, delvis i blindo, söka sig fram till sin bestämmelse och sedan förverkliga eller förråda den.” Detta yttrande är giltigt även för den nuvarande generationen – speciellt i ljuset av de senaste årens explosion av revolter och uppror i hela världen, inklusive i arabländerna, från Algeriet till Libanon och från Sudan till Irak.

Som en del av denna allmänna omvälvning har Algeriet under de senaste 3 åren upplevt en ny revolution mot sin nationella borgarklass. 2019 och 2020 har miljontals människor, unga som gamla, män och kvinnor från olika klasser, gått ut på gatorna i ett händelserikt uppror och tagit över de sedan länge beslagtagna offentliga platserna. Historiska fredagsmarscher följdes av protester från olika delar av befolkningen, som i april 2019 gjorde slut på president Abdelaziz Bouteflikas 20-åriga styre. Men kampen mot militärregimen fortsätter.

Sex decennier efter Fanons död är hans revolutionära tänkande och erfarenheter en inspiration för dagens strider – och ger insikter i hur algerierna slutligen kan befria sig från den utsugning och det förtryck som det franska kolonialstyret efterlämnade.

Från kolonialism till självständighet

Kolonialperioden i Algeriet kännetecknades av exproprieringar, proletarisering, att nomadfolk tvingades bli bofasta, och ett brutalt våld från den franska kolonialregimens sida. Den 1 november 1954 inledde algerierna sitt självständighetskrig. Det som följde var ett av de allra längsta och blodigaste avkoloniseringskrigen, där landsbygdens fattiga och trasproletärer i mycket stort antal anslöt sig till kampen.

1953 kom Fanon till den psykiatriska kliniken i Blida, där han behandlade både koloniala torterare och infödda offer, och han betraktade koloniseringen som ett systematiskt förnekande av ”de andra” och deras mänsklighet. Hans erfarenheter fick honom 1956 att lämna sjukhuset i Blida och ansluta sig till Nationella befrielsefronten (FLN). Därefter var han aktiv i kampen för frihet, och skrev till stöd för kampen och reste i hela Afrika på FLN-uppdrag.

Fanon hade stora förhoppningar på det revolutionära Algeriet. Hans bok *A Dying Colonialism* [En döende kolonialism] visar att befrielsen inte kommer som en gåva: massorna griper tag i den med sina egna händer. För Fanon är revolutionen en omvandlingsprocess som kommer att skapa nya människor.

Algeriets revolutionära seger och erfarenheter mot den franska kolonialismen besegrades senare, både av kontrarevolutionära krafter och inre motsättningar. Revolutionen var ett toppstyrt, auktoritärt och mycket byråkratiskt projekt, även om vissa av de omfördelade åtgärder som staten vidtog förbättrade folkets liv betydligt. Bristen på demokrati under FLN:s styre gick hand i hand med uppkomsten av en compradorklass (en härskande elit som var underordnad det utländska kapitalets intressen) som var fientligt inställd till socialismen och en verklig jordreform.

Fanon förutsade denna utveckling i *Jordens fördömda*. Där identifierade han de nationella borgarklassernas sterilitet, som tenderade att ersätta kolonialmakten med ett nytt klassbaserat system som

kopierade de koloniala utsugningsstrukturerna. I Algeriet inledde denna nationella borgarklass, med nära band till det härskande FLN, från och med 1980-talet en period av avindustrialisering och marknadsvänlig politik, på de folkliga skiktens bekostnad. I samband med detta gjorde den nationella borgarklassen den ena eftergiften efter den andra till väst, och undergrävde landets suveränitet och utsatte befolkningen och miljön för faror – utvinningen av skiffergas och resurser till havs är bara ett exempel.

Idag har de härskande klasserna i Algeriet fångat landets utveckling i en utvinningsmodell där profiter samlas i händerna på en minoritet med hjälp av stöd från utlandet, och befolkningens majoritet görs utfattig genom en åtstramningspolitik som dikteras av imperialismens nya redskap, som IMF och Världsbanken.

Hirak och den nya algeriska revolutionen

Dagens Algeriet bekräftar Fanons varningar om de nationella borgarklassernas konflikter och den vanliga nationalismens begränsningar. Men Fanon klargör också att berikande av denna kast kommer att orsaka ”ett beslutsamt uppvaknande från folkets sida”. Det kan vara det vi ser i de arabiska upprorens andra våg som började 2018.

I Algeriet utlöstes upproret av president Bouteflikas tillkännagivande att han skulle ställa upp för en femte presidentperiod, trots att han led av talsvårigheter och rent allmänt var frånvarande från den offentliga scenen. Med början den 22 februari 2019 revolterade miljontals algerier. Fredagsmarscher följdes av olika sorters protester från arbetare och anställda, och har enat folket bakom kraven på radikala demokratiska förändringar.

De händelser som har ägt rum i Algeriet mellan 2019 och 2021 är i sanning historiska. [Proteströrelsen] Hirak är unik genom sin enorma omfattning (miljontals människor), fredliga karaktär och nationella utbredning, inklusive i det marginaliserade söder, och det massiva deltagandet av kvinnor och ungdomar, som utgör majoriteten av Algeriets befolkning.

Den befrielseprocess som äger rum i Algeriet har släppt loss upprorisk energi i mängder som är utan motstycke. Utvecklingen av rörelsens paroller och motståndformer är bevis för politiseringen och skolningen av folket. Övertagandet av offentliga platser har skapat en sorts mötesplatser där folk debatterar, talar om strategi och perspektiv, kritiserar varandra, eller helt enkelt uttrycker sig på många sätt, inklusive genom konst och musik. I själva verket har kulturproduktion fått en annan betydelse i rörelsen, som en befriande form för motstånd, politiska aktioner och solidaritet.

Avkoloniseringen fortsätter

Hirak kräver självständighet, folklig suveränitet och att plundringen av landets resurser och de förtryckande samhällsekonomiska förhållanden som algerier har levt under i decennier ska upphöra. Med detta skapar algerierna ett direkt band mellan sin nuvarande kamp, den nykoloniala härskande regimen, och den antifranska koloniala kampen på 1950-talet. Detta samband återspeglas i folkets talkörer under protesterna: ”Generalerna till soptunnan, så kommer Algeriet att bli självständigt.”

Som en del av denna process bekräftar algerierna på nytt sin egen roll som arvtagare till befrielsens martyrer, som Ali ”La Pointe” Ammar, som dödades i strid 1957. Som en talkörparoll framställer

det i en hänvisning till denna gerillaledare: ”Åh Ali, dina ättlingar kommer aldrig att sluta innan de erövrar sin frihet!”

Med dessa ord gör algerier anspråk på den folkliga och ekonomiska överhöghet som de förnekades efter självständigheten 1962. Kolonialismen som Fanon analyserade för sex decennier sedan har inte försvunnit. Istället har den omvandlats, kamouflerat sig i förfinade mekanismer och maktformer: skuld; strukturella anpassningsprogram; ”frihandelsavtal”; rovgirig utvinning; markrofferi; industrijordbruk; invandringslagar och dödliga gränser; ”humanitära” interventioner och fortsatt rasism och främlingsfientlighet.

Kontrarevolution

De tre senaste åren har således varit en kamp från det algeriska folkets sida för att beröva den härskande klassen dess intressen och privilegier.

Men precis som vid alla revolutioner har de kontrarevolutionära krafterna mobiliserat för att sätta stopp för förändringar i Algeriet. Och den kontrarevolutionära kampanjen har ett kraftfullt stöd från utlandet. På regional nivå utnyttjar Förenade Arabemiraten, Saudiarabien och Egypten pengar och inflytande för att hindra vågorna av uppror att sprida sig i regionen. Globalt stöder både Frankrike, USA, Storbritannien, Kanada, Ryssland och Kina, och deras stora företag, som ser ett möjligt hot mot sina geoeconomiska intressen, den algeriska regimen. Detta sammanhang gör att vi kan förstå regimen bakåtsträvande budget 2020 och den nya kolvätelagen som gynnar de multinationella företagen.

I Algeriet har kontrarevolutionen förkroppsligats av den militära hierarkin, som även efter att Bouteflika störtades har behållit den faktiska makten. Men protesterna har fortsatt. Även om inbördeskriget på 1990-talet och det brutala förtrycket av tidigare revolter kan förklara den nuvarande folkliga rörelsens ovilja att konfrontera armén direkt, så har folket ändå föresatt sig att avmilitarisera Algeriet, vilket avspeglas i talkörsparollen: ”En republik, inte en militärbarack.” Algerierna vet vad militären är kapabel till – och trots trauman från 1990-talets inbördeskrig kräver de fortfarande envist ”En civil och inte en militär stat!”

Klasskamp

Hirak har letts av ungdomar och är lösligt organiserad. Det finns inga tydligt identifierbara ledare eller organiserade strukturer som driver den. Det är ett folkligt uppror som använder sociala media för att mobilisera massor från medelklasserna och marginaliserade skikt i både städerna och på landsbygden.

Generalstrejken under upprorets första veckor organiserades spontant efter anonyma krav på sociala media. Även om sådana formlösa, icke strukturerade och ledarlösa rörelser kan skapa mobiliseringar mellan olika klasser – och har fördelen att undkomma förtryck eller att inordnas – så är de ändå ytterst sårbara.

Denna verklighet har också tydliga kopplingar till Fanons speciella förståelse av klasskampen, som är central för hans analys. Han uppmanar oss helt klart att gå från ett nationellt till ett samhällspolitiskt medvetande när han säger: ”Om nationalismen inte ... berikas och fördjupas, om den inte snart

omvandlas till politiskt och socialt medvetande, till humanism, leder den in i en återvändsgränd.”

Men Fanon anmodar oss att ”töja på marxismen” för att förstå kapitalismens särdrag i den koloniala och postkoloniala världen. Fanon såg bönderna och städernas trasproletariat som avgörande representanter för historiska förändringar i det koloniala Algeriet. Det är en process som inleds av bönderna som drar med sig proletariatet istället för tvärtom, som i fallet Europa.

Det är följaktligen centralt att avgöra vilka de revolutionära klasserna (och deras allierade) är under det algeriska upproret. Vi måste gå utöver ”arbetarromantik” och omfatta en bredare syn på hur proletariatet uttrycks nu, nämligen arbetslösa ungdomar, både i städerna och lantarbetare på landsbygden, informella arbetare, bönder, etc. Det är dessa klasser som inte har något annat än sina kedjor att förlora.

I *Jordens fördömda* oroade sig Fanon för att trasproletariatets kamp skulle brinna ut om den lämnades utan organisatorisk struktur. Han betonade behovet av ett revolutionärt politiskt parti (eller kanske en organiserad social rörelse) som kan föra massornas krav framåt och vara ”ett redskap i händerna på folket”.

För att komma fram till en sådan syn på ett parti/rörelse måste vi enligt Fanon göra oss av med borgerliga elitistiska uppfattningar och ”den föraktfulla åsikten att massorna är oförmögna att själva regera”. För detta ändamål hävdar han att vi måste utarbeta nya begrepp med hjälp av en kontinuerlig politisk skolning, som själv berikas med hjälp av masskamp. I Fanons ögon är politisk skolning en process där folket ”vaknar och gör det möjligt för dess intelligens att födas”.

För Fanon beror allt på massorna, och härav följde hans tanke att radikala intellektuella ska delta i rörelserna och kan föra in nya begrepp på ett begripligt språk. Precis som kulturen måste bli en kämpande kultur måste för honom också utbildningen bli en fråga om en fullständig befrielse.

Fanons skugga

Efter polisens mord på George Floyd 2020 startade en världsomfattande revolt mot vit överhöghet i Minneapolis. Liksom Eric Garner före honom var Floyds sista ord ”jag kan inte andas”. Här kan vi erinra om Fanons ord när han diskuterade den antikoloniala kampen i Vietnam: ”Indokinas invånare gör inte uppror på grund av att de har upptäckt sin egen kultur. De gör det på grund av att ... det på mer än ett sätt blivit omöjligt för dem att andas.” Den efterföljande internationella solidariteten med svarta amerikaner visar att vi inte längre kan andas under kapitalismen.

Det har ägt rum revolter mot detta system på alla kontinenter och i alla regioner. Men om dessa motståndshandlingar ska lyckas måste de skapa varaktiga allianser mot kapitalism, kolonialism och patriarkat. Både Algeriet och Fanon kan återigen bli ett stöd under denna kamp, som de var på 1960- och 1970-talet.

Under de första två decennierna av självständighet var Algeriet en kraftfull symbol för revolutionär kamp och en modell för flera befrielsefronter i hela världen. Som revolutionären Amilcar Cabral från Guinea-Bissau sa 1969: ”muslimer gör pilgrimsfärder till Mecka, kristna till Vatikanen och de nationella befrielseörelserna till Alger!”

Rörelsen för afroamerikaners befrielse fick också inspiration från Algeriet. Samir Meghelli skriver: ”precis som Algeriet såg det svarta Amerika som ’den del av tredje världen som befinner sig i

odjurets mage', tittade också det svarta Amerika en hel del på Algeriet som 'det land som kämpade mot förslavaren och vann'."

Både genom den populära filmen *Slaget om Alger* och Fanons skrifter kom Algeriet att få en viktig plats inom "centrala delar av den afrikanska frihetsrörelsens ikonografi, retorik och ideologi", som såg kampen för medborgerliga rättigheter som förknippad med de afrikanska nationernas kamp för självständighet. Fanons skrifter visa många paralleller mellan erfarenheterna av den koloniala makten i Algeriet och det rasistiska förtryck som svarta hade lidit under i århundraden i Amerika.

Jordens fördömda blev (enligt Eldridge Cleaver) en "svart bibel" som i slutet av 1970-talet sålde omkring 750.000 exemplar i USA. Redaktören för tidskriften *Liberator*, Dan Watts, förkunnade: "Varenda broder på ett tak kan citera Fanon." Dessutom använde sig två av de viktigaste personerna i rörelsen för afroamerikaners befrielse, Martin Luther King Jr och Malcolm X, också av den algeriska revolutionen.

Lärdomarna från dessa erfarenheter av antirasistisk och antikolonial internationalism bör uppmärksammas idag. Vi behöver återuppliva 1960-talets projekt, som strävade efter fullständig befrielse från det imperialistiska och kapitalistiska systemet. Som en del av detta är det oundgängligt att vi återupptäcker det revolutionära arvet från Maghreb, Afrika, Sydostasien och det globala syd, som har utvecklats av stora tänkare som Frantz Fanon, Amilcar Cabral, Thomas Sankara, Walter Rodney och Samir Amin, för att bara nämna några få. Det är av yttersta vikt för Algeriet, rörelsen Black Lives Matter och annan befrielsekamp i hela världen att bygga på detta revolutionära arv och tillämpa dess internationalistiska perspektiv på dagens sammanhang.

En annan framtid

Progressiva krafter har till uppgift att ge den bredare rörelsen en klassanalys, även under debatterna om olika alternativ. Det ankommer på dem, och mer exakt den radikala och revolutionära vänstern, att vidareutveckla nya visioner som går utöver motstånd mot den nuvarande kapitalistiska offensiven, och ifrågasätter hela den existerande föreställningen om utveckling och modernitet.

Här är Fanons råd om behovet att inte blint imitera Europas lärorikt. Kampen för avkolonisering, säger Fanon, måste utmana Europas dominans och dess anspråk på allmängiltighet. Det innebär också att motverka västvärldens uppfattningar om "utveckling", "civilisation", "allmängiltighet" och "modernitet", som utgör en *kolonial makt- och kunskapsordning*, med hjälp av vilken tankar om "modernitet" och "framsteg", som har utformats i Europa och Nordamerika, sedan inympas i det globala syd – och blir en del av den "civiliserande" apparat som stöder makten över "andra" folk.

Fanon gav oss inte några tydliga recept på hur övergången från avkolonisering till en ny befriande politisk ordning skulle genomföras. Han såg det istället som en utdragen process som måste genomsyras av praktiken, och framförallt av tilltro till massorna och deras revolutionära förmåga att utveckla ett befriande alternativ.

I detta avseende är det av största betydelse för revolutionära och befrielseströrelser – i Algeriet, bland afroamerikaner och över hela världen – att fortsätta uppgiften att avkolonisera och bryta med det imperialistiska och kapitalistiska systemet, och i dess ställe återupprätta vår förnekade mänsklighet. Genom motståndet mot den koloniala och kapitalistiska tillägnande- och utvinningslogiken kommer

nya alternativ för motmakt att födas.

(Denna artikel är en redigerad version av en längre artikel i en artikelsamling från [Transnational Institute](#) om “De arabiska upproren: ett årtionde av kamp”.)

Lästips: [Femtio år sedan den franska imperialismen besegrades i Algeriet](#), av Per-Olof Mattson.

[Befrielsekriget i Algeriet, kort historik](#), av Ian Birchall.

[För en enväldig konstituerande församling, kampen fortsätter!](#) Uttalande från Fjärde internationals algeriska sektion PST efter president Bouteflikas avgång 2 april 2019.

[Arabvåren lever vidare i Algeriet \(intervju med Hamza Hamouchene\)](#).

Jordens fördömda har kommit i flera upplagor, den första 1962 och en 1969, som nytgavs 2007. 2016 gav förlaget Leopard ut den och senare i år kommer en inbunden upplaga (Modernista).

